

ปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษข้าราชการกรณีการประพฤติดังกล่าว

สังคมไทยได้ให้การยกย่องข้าราชการครูไว้ในสถานะอันสูงจนถึงกับเป็นผู้ที่เรียกได้ว่า เป็นบุรุษนัยบุคคลซึ่งหมายถึงบุคคลที่ควรบูชา ควรยึดถือเป็นแบบอย่างได้ เมื่อข้าราชการครูได้รับการยกย่องนับถือเช่นนี้ ข้าราชการครูจึงไม่ควรที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีลักษณะไม่เหมาะสม ทำให้สังคมตำหนิตายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการประพฤติดังกล่าว เช่น เข้าลักษณะเป็นการประพฤติดังตามมาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 การที่ข้าราชการครูกระทำผิดวินัยในเรื่องการประพฤติดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องนับถือจากสังคม ดังนั้นเมื่อมีข้าราชการครูถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยกรณีการประพฤติดังกล่าว จึงควรกระทำด้วยความรอบคอบทั้งในการพิจารณาความผิดและกำหนดโทษจะต้องประกอบไปด้วยข้อบัญญัติของกฎหมายและแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำนึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของข้าราชการครู พยาบาลหลักฐานที่รับฟังจะต้องมีเหตุผลและน่าเชื่อถือได้ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นตามข้อกล่าวหา ตลอดทั้งการดำเนินการสืบสวนสอบสวนและขั้นตอนการดำเนินการทางวินัยพึงกระทำด้วยความระมัดระวังมิให้เป็นการกระทบกระเทือนต่อฐานะและเกียรติภูมิของข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหาได้

3.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน

ในการพิจารณาความผิดทางวินัย สิ่งสำคัญที่จะใช้วินิจฉัยว่าการกระทำของข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหาเป็นความผิดวินัยหรือไม่ ก็คือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้รับการสืบสวนหรือการสอบสวน ข้อเท็จจริงเหล่านี้จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่จะนำมาเพื่อวินิจฉัยถึงการกระทำผิดของข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหา หากพิจารณาโดยเนื้อหาสาระแล้ว หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนทางวินัยของข้าราชการครูได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 แต่สำหรับผู้ที่ เป็นข้าราชการครูซึ่งมีความสำคัญโดยเป็นหลักในสังคม

และมีการพัฒนาการ ในอาชึ่งสืบทอดมาช้านานจนถือได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมและมีจรรยาบรรณครู เป็นหลักปฏิบัติเสมือนเป็นวินัยอยู่ด้วย การดำเนินภารกิจในเรื่องนี้ได้ก็ตามกับข้าราชการครูย่อมมีผลกระทบ ไปถึงสังคม โดยส่วนรวม ดังนั้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนสำหรับข้าราชการครูจึงสมควร กำหนดให้สอดคล้องกับหลักวิชาชั้นของข้าราชการครูด้วย หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้คือ หลักความเป็นธรรม (Natural Justice) แต่ในขณะที่เดียวกันการให้ความเป็นธรรมก็ต้องอยู่บนรากฐาน ของจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพครูด้วย มิใช่ความเป็นธรรมในสังคมโดยทั่ว ๆ ไป เพราะเหตุที่ข้าราชการครูมีสภาพแตกต่างไปจากข้าราชการประเภทอื่น ๆ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

ก. หลักความเป็นธรรม (Natural Justice)

หลักความเป็นธรรมพัฒนามาจากพื้นฐานปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)¹ ซึ่งหลักความยุติธรรมตามธรรมชาตินี้เดิม ได้ใช้ในการพิจารณาคดีของศาล และได้ถูกนำมาใช้ใน กระบวนการวินิจฉัยสั่งการขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับองค์กร ตุลาการ เพราะการวินิจฉัยสั่งการขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองมีผลกระทบกระเทือน ต่อสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันพึงคาดหมายได้ของเอกชน และต่อมาหลักความยุติธรรมตาม ธรรมชาติดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการลงโทษทางวินัยข้าราชการด้วย หลักความยุติธรรมประกอบด้วย หลักสำคัญ 2 หลัก คือ หลักปราศจากอคติ (Freedom from Bias) และหลักฟังความอีกฝ่าย หนึ่ง (Audi Alteram Partem)²

1. หลักปราศจากอคติ (Freedom from Bias) หลักนี้เป็นหลักที่องค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยกรณีพิพาทที่ตนมีส่วนได้เสีย ในกรณีพิพาทที่ตนจะวินิจฉัยชี้ขาดนั้น ไม่อาจจะ วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีดังกล่าวได้ เพราะจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม เนื่องจากถือว่าเป็นการวินิจฉัย ชี้ขาดในกรณีพิพาทของตนเอง ดังนั้นตามหลักนี้ผู้ซึ่งสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันพึงคาดหมายได้

¹วิชา มหาคุณ, การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย, หน้า 24.

²ประยุทธ์ สุวรรณภักดี, "การสอบสวนเพื่อพิจารณาโทษทางวินัยของข้าราชการพลเรือนสามัญ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 33-34.

โดยชอบธรรมของเขอาจถูกกระทบกระเทือนจากการกระทำหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อพิพาทที่เป็นธรรม และไม่มีส่วนได้เสียหรืออคติในกรณีพิพาทนั้น ๆ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีสิทธิที่จะขอให้กรณีพิพาทของเขาได้รับการพิจารณาจากองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2. หลักฟังความอีกฝ่ายหนึ่ง (Audi Alteram Partem) หลักนี้เป็นหลักที่ว่า องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยกรณีพิพาทจะต้องฟังความอีกฝ่ายหนึ่งในการวินิจฉัยกรณีพิพาท ซึ่งหลักนี้ได้ขยายไปว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยกรณีพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย และจะต้องให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายซึ่งสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันพึงคาดหมายได้ โดยชอบธรรมของเขอาจจะได้รับความเสียหายจากการกระทำขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะกระทำการปกป้องสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันพึงคาดหมายของตนได้อย่างเต็มที่³ โดยทั่วไปประกอบด้วยสิทธิที่จะชี้แจงเหตุผลหรือแก้ข้อกล่าวหาซึ่งไม่จำเป็นต้องชี้แจงต่อองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดกรณีพิพาทโดยตรง นอกจากนั้นก็เป็นที่เห็นได้ชัดว่าผู้ที่อาจได้รับความเสียหายจากผลของคำสั่งนั้นจะอยู่ในสถานะที่จะชี้แจงเหตุผลหรือแก้ข้อกล่าวหาได้ตรงประเด็น ต่อเมื่อผู้ยื่นได้ทราบข้อกล่าวหาอย่างถ่องแท้แล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่อาจได้รับความเสียหายจากผลของคำสั่งดังกล่าว จึงมีสิทธิประการต่อมาในอันที่จะได้ทราบข้อกล่าวหาล่วงหน้าก่อนที่จะพิจารณาในเรื่องนั้นเป็นเวลานานพอสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถเตรียมตัวชี้แจงเหตุผลหรือให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ การไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะเสียหายจากผลของคำสั่งดังกล่าวได้ทราบข้อกล่าวหาล่วงหน้าเลยก็ดี หรือการเปิดโอกาสให้ผู้ที่จะเสียหายจากผลของคำสั่งนั้นได้ทราบข้อกล่าวหาล่วงหน้าก่อนที่จะมีการพิจารณาในเรื่องนั้น แต่ไม่ได้ให้เวลาในการเตรียมตัวทำคำให้การแก้ข้อกล่าวหาที่ดี ย่อมจะทำให้ผู้ที่อาจจะเสียหายจากผลของคำสั่งนั้นไม่อาจจะใช้สิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเท่ากับปฏิเสธสิทธิดังกล่าวโดยทางอ้อมนั่นเอง

³ จี. บี. เหวานนท์, "วิธีพิจารณาคดีความผิดทางวินัยข้าราชการพลเรือนของสหรัฐอเมริกา," อุลมาห 27 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2523) : 64.

ข. หลักวิชาชีพครู (Teaching Profession)

ข้าราชการครูมีลักษณะที่ถือได้ว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง⁴ เช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ เป็นต้น กล่าวคือมีการศึกษาฝึกอบรมในสาขาวิชาชีพครูถึงระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในด้านสมาคมวิชาชีพก็มีครูสภาซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 รวมทั้งได้มีระเบียบครูสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526 อันถือได้ว่าเป็นจรรยาบรรณสำหรับเป็นรากฐานในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูไว้เช่นเดียวกัน

โดยที่ข้าราชการครูในฐานะที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงดังกล่าวแล้ว ลักษณะของอาชีพข้าราชการครูจึงเป็นอาชีพที่ให้บริการที่จำเป็นแก่สังคม ต้องใช้เทคนิคและวิธีการในการเป็นครูที่ต้องฝึกอบรมมา โดยเฉพาะทำงาน โดยอาศัยหลักวิชาการที่มีการค้นคว้าและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระในการทำงานในระดับหนึ่งควบคู่ไปกับความรับผิดชอบและความสำนึกในภาระหน้าที่ของครู โดยมีจรรยาบรรณเป็นหลักประกันความรับผิดชอบภายใต้การทำงานที่เป็นอิสระของข้าราชการครู

การนำหลักความเป็นธรรม (Natural Justice) และหลักวิชาชีพครู (Teaching Profession) มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนในกรณีที่ข้าราชการครูถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย โดยเฉพาะในเรื่องการประพฤติผิดทางเพศนั้น หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงควรวางอยู่บนหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. โดยที่ข้าราชการครูได้รับการยกย่องนับถือจากสังคมว่าเป็นปวงชนियบุคคลมาตั้งแต่สมัยโบราณและในปัจจุบันวิชาชีพครูได้พัฒนามาถึงระดับที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง ถือได้ว่าข้าราชการครู

⁴หลักเกณฑ์ที่จะถือว่าอาชีพใดเป็นวิชาชีพชั้นสูงตามที่นิยามกันมี 3 ประการ คือ

1. มีจรรยาบรรณ (Profession Ethics) ไว้ควบคุมพฤติกรรม และเป็นรากฐานในการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพ

2. ระยะเวลาการศึกษาอบรมยาวนาน (Profession Training) เป็นวิชาเฉพาะในระดับสูง ซึ่งต้องใช้เวลาสำหรับการฝึกฝนอบรมเป็นเวลานานอย่างน้อยถึงระดับปริญญาตรี

3. มีสมาคมวิชาชีพ (Profession Organization) เป็นศูนย์กลางสำหรับยกระดับ

เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง ประกอบกับมีจรรยาบรรณครูเป็นหลักปฏิบัติวิชาชีพ เสมือนเป็นวินัย โดยตนเองอยู่ด้วยเช่นนี้ การที่ข้าราชการครูกระทำผิดวินัยกรณีประพฤติผิดทางเพศจึงเป็นการกระทำที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งไม่ควรเกิดขึ้นใหม่ผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง ดังที่กล่าวหาว่าข้าราชการครูกระทำผิดวินัยกรณีการประพฤติผิดทางเพศจึงกระทำด้วยความรอบคอบ ตักตึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของข้าราชการครู โดยจะต้องปรากฏหลักฐานที่รับฟังได้อย่างมีเหตุผลและน่าเชื่อถือได้ว่าการกระทำผิดทางวินัยเกิดขึ้นตามข้อกล่าวหา ตลอดจนการดำเนินการตามขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนและขั้นตอนการดำเนินการทางวินัยจะต้องทำด้วยความระมัดระวังมิให้เป็นการกระทบกระเทือนต่อฐานะและเกียรติภูมิของข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหา รวมทั้งข้าราชการครูผู้ประกอบวิชาชีพครูโดยส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงหลักกฎหมายซึ่งถือว่าจำเลยย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิด⁵

2. เพื่อเป็นหลักประกันว่าข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยกรณีประพฤติผิดทางเพศจะได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ในกรณีที่ตะกุกสืบสวนสอบสวนดำเนินการทางวินัย หลักความเป็นธรรมตามกฎหมายจะต้องถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่โดยมีข้อจำกัดน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องให้ข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาได้มีโอกาสรับฟังพยานหลักฐานของฝ่ายที่กล่าวหา ตลอดจนได้มีโอกาสแสดงพยานหลักฐานของตนเพื่อเป็นการต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนจะต้องกำหนดขึ้น โดยหลักการที่ว่าข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาผู้นั้นอยู่ในฐานะที่เป็น "ประชาชนในกรณี" มีข้ออยู่ในฐานะที่เป็น "กรรมในกรณี" ซึ่งหมายความว่าต้องไม่มองข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการชกฟอกหรือกรรมในกรณีที่ถูกล่าวหา แต่ถือว่าข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาเป็น "คน" และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสืบสวนสอบสวน จึงต้องให้สิทธิต่าง ๆ แก่ข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหา โดยเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูผู้ถูกล่าวหาต่อสู้กรณีที่ถูกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ และห้ามการดำเนินการสืบสวนสอบสวนที่มีข้อ⁶

ปัจจุบันหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนทางวินัยของข้าราชการครู กฎหมายกำหนดให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2518⁷ โดยเฉพาะการสืบสวนสอบสวน

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 27.

⁶ ตูณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 30-31.

⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 4 และมาตรา 61.

ในกรณีที่ข้าราชการครูถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงนั้น ไม่ถือว่าเป็นการดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมาย^๘ ซึ่งจะดำเนินการโดยวิธีดังต่อไปนี้ เช่นจะตั้งกรรมการขึ้นสอบสวนก็ได้ ผู้บังคับบัญชาจะสืบสวนเองก็ได้ หรือจะมอบหมายให้ผู้ใดบ้างเป็นผู้สืบสวนสอบสวนก็ได้ หรือจะทำวิธีใดก็ได้ที่จะทำได้ข้อเท็จจริงพอที่จะวินิจฉัยว่าข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยจริงหรือไม่อย่างไร ถ้าทำผิดก็สามารถที่จะสั่งลงโทษได้ โดยไม่ต้องให้ข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหา นำสำเนาพยานหลักฐานเพื่อแก้ช้อกล่าวหาแต่อย่างใด^๙ หรือแม้แต่กรณีที่ข้าราชการครูถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 86 บัญญัติให้ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวน ในการสอบสวนนั้นจะต้องแจ้งช้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนช้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำพยานหลักฐานเข้าสืบแก้ช้อกล่าวหาได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยผิวเผินแล้วจะเห็นว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวน่าจะให้ความเป็นธรรมแก่ข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหาได้ แต่ถ้าพิจารณาตาม กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2528) ออกตามความในมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณาว่าภายหลังเมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับช้อกล่าวหาเสร็จแล้วตามข้อ 16 กำหนดให้ประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณามีมติว่าพยานหลักฐานมีน้ำหนักพอสนับสนุนช้อกล่าวหาหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามีน้ำหนักพอสนับสนุนว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามข้อ 17 กำหนดให้คณะกรรมการสอบสวนเรียกผู้ถูกกล่าวหามาแล้วสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนช้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ทราบ แต่ถ้าคณะกรรมการสอบสวนเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยที่ยังไม่ถึงขั้นเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามข้อ 19 กำหนดให้คณะกรรมการสอบสวนทำรายงานให้ปรากฏไว้ด้วย กรณีเช่นนี้ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาสั่งการตามควรแก่กรณี ซึ่งผู้บังคับบัญชาสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาอันเป็นโทษไม่ร้ายแรงได้ตามพฤติการณ์ที่กระทำผิด ผู้เขียนมีความเห็นว่ากรณีที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสรับฟังพยานหลักฐานที่สนับสนุนช้อ

^๘สำนักงาน ก.พ., คู่มือการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518, หน้า 126.

^๙สำนักงาน ก.พ., คู่มือการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518, หน้า 127.

กล่าวหา และมีโอกาสที่จะแสดงพยานหลักฐานของตนเอง เพื่อต่อสู้และแก้ข้อกล่าวหาให้เป็น การดำเนินกิจการทางวินัยที่ขัดต่อหลักความเป็นธรรม (Natural Justice) และเมื่อพิจารณาตาม ข้อ 4 แห่ง กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2528) กำหนดให้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนจาก ข้าราชการประจำและกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสอบสวน ไว้ว่าจะต้องมีผู้ดำรงตำแหน่งนิติกร หรือผู้ได้รับปริญญาทางด้านกฎหมายหรือผู้ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการดำเนินกิจการทางวินัย หรือผู้ประสพการณ์ด้านการดำเนินกิจการทางวินัยเป็นกรรมการสอบสวน อย่างน้อยหนึ่งคน การที่ กำหนดไว้เช่นนี้ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมาย โดยอาศัยผู้มีความรู้หรือ ประสบการณ์ทางกฎหมายร่วมเป็นกรรมการสอบสวนด้วย แต่สำหรับการกระทำผิดทางวินัยกรณีการ ประพฤติผิดทางเพศของข้าราชการครูนั้น เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมสำหรับข้าราชการครูในการ พิจารณาเรื่องนี้ จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์รวมทั้งความเข้าใจในหลักแห่งวิชาชีพ โดยเฉพาะที่จะพิจารณาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักแห่งวิชาชีพครู (Teaching Profession) ด้วย

3.2 กรณีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดและมาตรฐานการลงโทษ

เนื่องจากบทบัญญัติทางวินัยกรณีการประพฤติผิดทางเพศนี้ ไม่มีบทบัญญัติให้ความหมายไว้ โดยเฉพาะว่าการกระทำอย่างไรเป็นความผิด คงอยู่ที่การปรับบทความผิดในเรื่องการประพฤติชั่ว ตามมาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 เท่านั้น ทำให้เป็น เรื่องที่อยู่ในดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาว่าการกระทำเช่นใดจึงเป็นเรื่องการประพฤติชั่ว โดยคำนึง ถึงเกียรติของข้าราชการ และความรู้สึกของสังคมเป็นแนวทางในการพิจารณา ทำให้เกิดความลักลั่น ในทางปฏิบัติมากและทำให้เกิดดุลยพินิจในการปรับบทความผิดว่ากรณีใดจึงจะเป็นความผิดวินัย อย่างร้ายแรงและกรณีใดจึงจะเป็นความผิดวินัย ไม่ร้ายแรงเนื่องจาก ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน รวมทั้งการกำหนดโทษที่จะลงแก่ข้าราชการครูผู้กระทำผิด ก็ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนว่ากรณีใดจะลงโทษ ระดับใด โดยปล่อยให้ เป็นดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาที่จะสั่งลงโทษอย่างไรก็ได้ตามที่ตนเห็นว่า เหมาะสมกับความผิด เช่นกรณีไม่ถึงขั้นเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาก็มี ดุลยพินิจที่จะลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน หรือลดขั้นเงินเดือนตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับบทที่ความผิด

ได้¹⁰ หรือกรณีที่เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาจะสั่งลงโทษให้ออก ปลดออกหรือไล่ออกจากราชการก็ได้¹¹ โดยถือเป็นคำสั่งลงโทษโดยชอบด้วยกฎหมายเพราะเป็นคำสั่งที่ผู้มีอำนาจสั่งการได้สั่งการไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้¹²

การที่ข้าราชการถูกระทำผิดวินัยกรณีประพฤติดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติน่าตำหนิ แต่ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ไม่ได้กำหนดโทษสำหรับการกระทำผิดว่ากรณีใดจะได้รับโทษเท่าใด คงกำหนดแต่เฉพาะอำนาจการลงโทษของผู้บังคับบัญชาไว้เท่านั้น ทำให้การลงโทษของผู้บังคับบัญชาในแต่ละหน่วยงานมีระดับการลงโทษต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ได้กระทำผิดในกรณีและพฤติการณ์อย่างเดียวกัน เนื่องจากไม่มีแนวการลงโทษในแต่ละกรณีความผิดที่เป็นไปในลักษณะที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด ซึ่งต่างกับความผิดบางอย่างที่คณะรัฐมนตรี¹³ หรือ

¹⁰ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 85.

¹¹ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 86.

¹² ตามนัยหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร 0501/ร.202 ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2529.

¹³ คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างกว้างขวาง ภารกิจสำคัญของคณะรัฐมนตรีในฐานะที่เป็นฝ่ายบริหารก็คือการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (to execute the Law, to enforce the Law) นอกจากคณะรัฐมนตรีจะปรึกษา อภิปราย อนุมัติ รับทราบ และทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามกฎหมายแล้ว คณะรัฐมนตรีมีอำนาจลงมติในเรื่องต่าง ๆ ได้ มติของคณะรัฐมนตรีไม่ใช่กฎหมายในตัวเอง เพราะไม่มีกฎหมายใดรับรองสถานะเช่นนั้น ทั้งคณะรัฐมนตรีก็ไม่มีอำนาจออกกฎหมายใดเกินไปกว่าที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น การออกพระราชกำหนด มติคณะรัฐมนตรีจึงเป็นคำสั่งในทางบริหาร (administrative order) ในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่มติคณะรัฐมนตรีไม่ก่อให้เกิดภาระผูกพันประชาชนทั่วไปที่มีใช้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมติคณะรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับกฎหมาย คณะรัฐมนตรีไม่สามารถลงมติขัดต่อกฎหมายหรือหักล้างกับบทบัญญัติของกฎหมายได้ ดู วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530), หน้า 601 และ คำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการที่ 76/2531.

ก.พ.¹⁴ ได้มีมติวางแนวทางในการลงโทษข้าราชการที่กระทำผิดวินัยไว้หลายกรณี เช่น

- (1) ข้าราชการที่กระทำผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และละทิ้งหน้าที่ราชการเกินกว่าสิบห้าวัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ลงโทษปลดออกจากราชการเป็นอย่างน้อย ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วน ที่ น.ว.125/2503 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2503
- (2) ข้าราชการที่กระทำผิดกรณีทุจริตในการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกให้ลงโทษในสถานหนักตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ สร 0401/250 ลงวันที่ 12 เมษายน 2511
- (3) ข้าราชการเล่นการพนันสลาภกักรวนไม่ว่าจะเป็นเจ้ามือ ผู้เดินขายหรือผู้เล่นก็ตาม ให้พิจารณาลงโทษอย่างน้อยต้องให้ออกจากราชการ ตามหนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร ที่ น.ว. 280/2498 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2498
- (4) ข้าราชการกระทำผิดกรณีทุจริตเบิกเงินค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะเดินทาง และเงินอื่นในทำนองเดียวกันเป็นเท็จ ควรลงโทษสถานหนักทำนองเดียวกับความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการตามหนังสือ สำนักงาน ก.พ. ที่ สร 0905/ว 6 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2511
- (5) ข้าราชการกระทำผิดกรณีเรียกเงินจากผู้สมัครสอบ ควรลงโทษในสถานหนักระดับเดียวกับความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ คือไล่ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนโทษลงได้เพียงปลดออกจากราชการ ไม่ควรลดหย่อนโทษลงเป็นสถานอื่นตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ สร 1006/ว. 15 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2516

¹⁴มติ ก.พ. นี้ถ้าจะพิจารณาโดยถ่วงแท้แล้วย่อมไม่มีค่าทางกฎหมายนอกเหนือไปว่าการชี้ขาดกรณีให้เบ็อันเสร็จเด็ดขาดและเป็นไปตามกฎหมาย การที่ ก.พ. ได้วินิจฉัยในข้อกฎหมายไปในทางใดทางหนึ่งย่อมไม่เป็นข้อผูกมัด ก.พ. หรือองค์กรบริหารงานบุคคลอื่นที่จะต้องตัดสินไปตามนั้น เพราะเป็นการวินิจฉัยเฉพาะกรณีเท่านั้น และ ก.พ. ก็ไม่มีความผูกพันที่จะต้องวินิจฉัยตามในกรณีต่อ ๆ ไป โดยอาจตัดสินกรณีที่เกิดขึ้นในภายหลังไปในแนวอื่นแตกต่างที่เคยวินิจฉัยไว้แล้วก็ได้ ในข้อกฎหมายอันเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ก.พ. ไม่อาจที่จะวินิจฉัยฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือละเลยไม่ถือตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วได้ ฉะนั้นในทางปฏิบัติ ก.พ. จึงยอมเคารพต่อมติที่ได้อวินิจฉัยไว้แล้วและมักจะถือตามมติของ ก.พ. ที่ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายไว้เป็นบรรทัดฐานในการวินิจฉัยกรณีต่าง ๆ ด้วย ดูหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ สร 0709/21070 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2523.

ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าข้าราชการครูได้กระทำผิดวินัย ในกรณีที่ได้กำหนดไว้ ในมติคณะรัฐมนตรี หรือมติ ก.พ. แล้ว ผู้บังคับบัญชาจะต้องสั่งลงโทษให้เป็นไปตามระดับโทษให้ได้ตามมาตรฐานที่ทางราชการกำหนดไว้¹⁵

แต่สำหรับกรณีข้าราชการครูประพฤติดังกล่าวแล้ว เนื่องจากไม่มีมาตรฐานโทษกำหนดไว้แน่นอน ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจึงสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งลงโทษอย่างไรก็ได้ ตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสมกับกรณีความผิด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้บังคับบัญชาได้สั่งดำเนินการทางวินัยหรือสั่งลงโทษข้าราชการครูแล้ว จะต้องรายงานการดำเนินการทางวินัยหรือรายงานการลงโทษข้าราชการครูมายัง ก.ค.¹⁶ และเนื่องจาก ก.ค. มีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการรักษาวินัย ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ความเป็นธรรมในการลงโทษให้ได้ระดับมาตรฐาน¹⁷ ดังนั้นเมื่อ ก.ค. พิจารณาเห็นว่า การลงโทษนั้นไม่เหมาะสมกับกรณีความผิดก็สามารถที่จะรายงานนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป¹⁸ และถ้า ก.ค. พิจารณาเห็นว่ากรณีการประพฤติดังกล่าวของข้าราชการครูมีระดับการลงโทษแตกต่างกันในแต่ละหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ก.ค. มีอำนาจที่จะออกหนังสือเวียนเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการลงโทษให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้¹⁹

สำหรับกรณีการประพฤติดังกล่าวของข้าราชการครูนั้น ก.ค. ยังไม่เคยออกหนังสือเวียนการวางมาตรฐานโทษแจ้งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทราบแต่อย่างใด ทำให้เกิดการลงโทษเป็นไปไม่ถูกต้องเหมาะสม ก.ค. จึงต้องรายงานนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้

¹⁵ สำนักงาน ก.พ., คู่มือการดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518, หน้า 247.

¹⁶ ระเบียบ ก.ค. ว่าด้วยการรายงานเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการออกจากราชการของข้าราชการครู พ.ศ. 2531 ข้อ 3 (3).

¹⁷ มติ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 3/2528 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2528.

¹⁸ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 7 (5).

¹⁹ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 7 (4).

ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูที่ส่งลงโทษเปลี่ยนแปลงโทษให้เป็นไปในลักษณะที่ต้องต่อไป สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีก็ได้พิจารณาถึงปัญหาในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน ดังนี้เมื่อ สำนักงาน ก.ค. ได้แจ้งผลการพิจารณาทางวินัยของข้าราชการครูไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการ²⁰ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจึงเห็นว่า ก.ค. ควรจะได้ดำเนินการยกเลิกหนังสือ คำสั่งเก่า ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ทั้งหมด และวางมาตรการในการลงโทษใหม่ โดยอาจแยกการกระทำผิดออกเป็น 2 ประเภท คือ ครูกับศิษย์ และครูกับบุคคลทั่วไป โดยกำหนดโทษแต่ละประเภทให้เป็นการแน่ชัดว่าจะต้องรับโทษระดับใดบ้าง และกำหนดด้วยว่าแม้จะมีการลดหย่อนแล้วจะต้องรับโทษอย่างต่ำระดับใด แล้วเวียนหนังสือให้ข้าราชการครูได้ทราบโดยทั่วกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายมีชัย ฤชุพันธุ์) สั่งและปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาแล้วให้ ก.ค. รับข้อสังเกตของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีไปพิจารณา²¹

สำนักงาน ก.ค. จึงได้นำเรื่องการวางมาตรฐานการลงโทษข้าราชการครูที่กระทำผิดวินัยกรณีการประณตติผิดทางเพศปรึกษาหารือ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 1/2527 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2527 ซึ่ง อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ พิจารณาแล้วมีมติให้สำนักงาน ก.ค. ไปดำเนินการศึกษาหาข้อเท็จจริงและให้นำเสนอพิจารณาใหม่²² ต่อมาสำนักงาน ก.ค. ได้เสนอมาตรฐานการลงโทษข้าราชการครูกรณีการประณตติผิดทางเพศ ต่อ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 27/2527 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2527 ซึ่ง อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ พิจารณาแล้วมีมติให้สำนักงาน ก.ค. จัดทำนโยบายหลักการข้อบัญญัติของกฎหมายรวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนระดับโทษที่ ก.ค. ได้เคยพิจารณา ในเรื่องดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมก่อนที่จะวางมาตรฐานการลงโทษ²³ สำนักงาน ก.ค. ได้นำข้อมูลต่าง ๆ และร่างมาตรฐาน

²⁰ หนังสือสำนักงาน ก.ค. ปกปิด ที่ ศธ 1502/670 ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 2526.

²¹ หนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปกปิด ที่ นร 0108/10959 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2526.

²² มติ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 1/2527 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2527.

²³ มติ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 27/2527 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2527.

การลงโทษข้าราชการกรณีการประณตผิดทางเพศเสนอที่ประชุม อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ อีกหลายครั้ง ในครั้งสุดท้ายสำนักงาน ก.ค. ได้เสนอร่างมาตรฐานการลงโทษดังกล่าวเสนอต่อ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 10/2528 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2528 ดังนี้ คือ

1. กรณีข้าราชการมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับศิษย์ถึงขั้นได้เสียกัน ไม่ว่าจะการได้เสียกันนั้นจะเกิดจากความยินยอมสมัครใจของศิษย์หรือไม่ เป็นเรื่องที่ทำให้เสื่อมเสียต่อกเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงของตำแหน่งหน้าที่ราชการและเสียหายแก่ราชการอย่างมาก ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประณตชู้สาวอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนัก คือ ไล่ออกจากราชการจะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษได้ก็เพียงปลดออกจากราชการเท่านั้น

กรณีข้าราชการมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับศิษย์ไม่ถึงขั้นได้เสียกัน เช่น กระทำอนาจารโดยปลุกปล้ำพยายามจะข่มขืนกระทำชำเรา กอด จูบ จับหน้าอก จับอวัยวะเพศของศิษย์ หรือกระทำการอันควรขายหน้าอย่างอื่น หรือยอมให้ศิษย์กระทำแก่ตนในทำนองเดียวกัน ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประณตชู้สาวอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึงไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษได้ก็เพียงให้ออกจากราชการเท่านั้น ส่วนกรณีที่ข้าราชการกระทำการอันไม่สมควรต่อศิษย์โดยไม่มีเจตนาจะกระทำอนาจาร เช่น จับมือ จับแขน ซึ่งทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน ไม่ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง อาจลงโทษสถานเบาได้

กรณีข้าราชการกระทำการที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่นต่อศิษย์ เช่น พาศิษย์ไปอยู่ในโรงแรมห้องเดียวกันสองต่อสอง หรือพาไปเที่ยวในที่ลับตาคนสองต่อสอง หรือมีพฤติกรรมอย่างอื่นทำนองเดียวกัน แม้ข้อเท็จจริงจะไม่พอพียงมาพิจารณาลงโทษทางวินัยตามวรรคหนึ่ง และวรรคสอง เป็นการประณตผิดไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้บังคับบัญชาอาจดำเนินการเพื่อสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ได้

2. กรณีข้าราชการซึ่งมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว ไม่มีหญิงอื่นเป็นภรรยาอีกถือเป็นความผิดวินัย ส่วนการที่จะถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือไม่ ให้พิจารณาตามพฤติการณ์ของกรณีเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยคำนึงถึงเกียรติของข้าราชการและความรังเกียจของสังคมเป็นแนวทางพิจารณา เช่น ถ้าก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่นในทำนองเดียวกันก็ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐาน

กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤตชั่วอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก
ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษได้เพียง ให้ออกจากราชการเท่านั้น

กรณีข้าราชการครุฑึงตกเป็นภรรยาของชายอื่น ในฐานะเสมือนนางบำเรอ ถ้าได้กระทำ
ไปโดยรู้ว่าฝ่ายชายมีภรรยาอยู่แล้วถือเป็นความผิดอย่างร้ายแรงฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้
ประพฤตชั่วอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนัก ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากรณีข้าราชการครุ
ฑายกระทำผิดวินัยตามความในวรรคหนึ่ง

3. กรณีข้าราชการครุฑึงจดทะเบียนสมรสซ้อน ถ้าการจดทะเบียนสมรสซ้อนนั้น ผู้กระทำ
ผิดได้กระทำไปโดยรู้ช้อยู่ว่าเป็นการจดทะเบียนสมรสซ้อน ถือเป็นภรรยากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง
ฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤตชั่วอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก
ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษได้เพียง ให้ออกจากราชการเท่านั้น
การจดทะเบียนหย่าในภายหลัง ไม่เป็นเหตุให้ลบล้างความผิดหรือนำมาพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษให้ได้

4. กรณีข้าราชการครุฑึงมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับคู่สมรสของผู้อื่นถึงขั้นได้เสียกัน โดยรู้
อยู่ว่าผู้อื่นมีคู่สมรสแล้ว ถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤต
ชั่วอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักคือ ไล่ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อน
โทษได้ก็เพียงปลดออกจากราชการเท่านั้น

กรณีข้าราชการครุฑึงพฤติการณ์ที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่น เช่น พาคู่สมรสของผู้อื่นไปอยู่ใน
โรงแรมห้องเดียวกันสองต่อสอง หรือไปเที่ยวไนท์คลับตาคอนสองต่อสอง โดยรู้ช้อยู่ว่าผู้อื่นมีคู่สมรส
แล้วโดยพฤติการณ์ที่เห็นว่าเป็นชู้กับคู่สมรสของผู้อื่นหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่นทำนองเดียวกัน ถือเป็น
เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออก
จากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษได้ก็เพียง ให้ออกจากราชการเท่านั้น ส่วนกรณีมีพฤติการณ์
อื่น ๆ จะถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือไม่ ให้พิจารณาจากพฤติการณ์ของกรณีเป็นเรื่อง ๆ
ไป และหากข้อเท็จจริงไม่พอที่จะพิจารณาลงโทษทางวินัย แต่เป็นกรณีประพฤตตนไม่เหมาะสมกับ
ตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้บังคับบัญชาอาจดำเนินการเพื่อสั่งให้ออกจากราชการ ตามมาตรา 97
แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ได้

5. กรณีข้าราชการครุฑึงไปกระทำอนาจารบุคคลอื่นที่มีคู่สมรสอยู่แล้ว เช่น ปลุกปล้ำนชายาม
จะข่มขืนกระทำชำเรา กอด จูบ จับขั้วอก จับอวัยวะเพศ หรือกระทำการอันควรขายหน้าอย่างอื่น
หรือข้าราชการครุฑึงที่มีคู่สมรสอยู่แล้วยินยอมให้ผู้อื่นกระทำแก่ตน ในทำนองเดียวกัน ถือเป็นความผิด

วินัยอย่างร้ายแรง ฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติน้อยอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษ ได้ก็เพียงให้ออกจากราชการเท่านั้น การที่มีการดำเนินคดีอาญากันแล้วต่อมามีการขอมความถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้องกันในภายหลังนั้น ไม่เป็นเหตุให้ลบล้างความผิดหรือนำมาพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษให้ไว้ได้

6. กรณีข้าราชการครุมีความสัมพันธ์ทางคู่สาวกับบุคคลอื่นที่ไม่เป็นคู่สมรสของผู้ใดถึงขั้นได้เสียกันถือเป็นการผิดวินัย ส่วนการที่จะพิจารณาว่าเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติน้อยอย่างร้ายแรง ที่จะต้องลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการนั้น ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์ของกรณีเป็น เรื่อง ๆ ไปว่าการกระทำเช่นนั้นทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของข้าราชการครู และสังคมรังเกียจหรือไม่เพียงใด เป็นประการสำคัญ

กรณีข้าราชการครูมีพฤติการณ์ที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่น เช่น มาสูบบุหรี่ เข้า โรงแรม โดยพฤติการณ์ที่น่าเชื่อได้ว่า จะกระทำผิดมีรายต่อบุคคลอื่นในทางความใคร่ โดยบุคคลนั้นมิได้ยินยอมหรือมีพฤติการณ์อื่นในทำนองเดียวกัน ถือเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติน้อยอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษ ได้ก็เพียงให้ออกจากราชการเท่านั้น ส่วนกรณีที่มีพฤติการณ์อื่น ๆ จะถือเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือไม่ ให้พิจารณาจากพฤติการณ์ของกรณีเป็น เรื่อง ๆ ไปและหากข้อเท็จจริงไม่พอที่จะพิจารณาลงโทษทางวินัย แต่เป็นกรณีประพฤตินั้นไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้บังคับบัญชาอาจดำเนินการเพื่อสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ได้

7. กรณีข้าราชการครูไปกระทำอนาจารบุคคลอื่นที่ไม่เป็นคู่สมรสของผู้ใด เช่น ปลุกปล้ำพยายามจะข่มขืนกระทำชำเรา กอดจูบ จับขั้วอก จับอวัยวะเพศ หรือกระทำการอันควรขายหน้าอย่างอื่นในทำนองเดียวกัน ถือเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงฐานกระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติน้อยอย่างร้ายแรง ต้องพิจารณาลงโทษในสถานหนักถึง ไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษ ได้ก็เพียงให้ออกจากราชการเท่านั้น การที่มีการดำเนินคดีอาญากันแล้วต่อมามีการขอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้องกันในภายหลังนั้น ไม่เป็นเหตุให้ลบล้างความผิดหรือนำมาพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษให้ไว้ได้

ซึ่ง อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าร่างมาตรฐานการลงโทษข้าราชการครูกรณีการประพฤติดังกล่าวของสำนักงาน ก.ค. ที่จะออกเป็นหนังสือเวียนนั้น มีข้อความยาวเกินไป ไม่เหมาะสมที่จะเวียนออกไปให้หน่วยงานทางการศึกษาและกรมเจ้าสังกัดข้าราชการครูถือปฏิบัติ หากแต่เห็นสมควรเขียนไว้เพียงเป็นแนวทางการลงโทษอย่างกว้าง ๆ ไม่ใช่เขียนเป็นมาตรฐานในการลงโทษ และก็ควรจะได้วางแนวการลงโทษเฉพาะกรณีที่เกิดเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงเท่านั้นว่าในแต่ละกรณีจะลงโทษสูงสุดในระดับใด จะปรานีลดหย่อนผ่อนโทษลงมาได้ต่ำสุดในระดับใด เป็นประการสำคัญจึงมีมติให้เลขาธิการ ก.ค. ยกร่างเสนอพิจารณาใหม่ในแนวนี้²⁴ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าหลังจากนั้นก็ได้มีการยกร่างเสนอให้ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ พิจารณาเพื่อออกเป็นหนังสือเวียนแจ้งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอีกแต่ประการใด จึงทำให้ปัญหาในการลงโทษข้าราชการครูกรณีการประพฤติดังกล่าวไม่ได้มาตรฐานเดียวกันยังคงมีอยู่เช่นเดิมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

3.3 การชี้แจงนำพยานหลักฐาน

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการลงโทษข้าราชการครูกรณีการประพฤติดังกล่าว คือ การชี้แจงนำพยานหลักฐานในการพิจารณาโทษทางวินัย เนื่องจากการประพฤติดังกล่าวบางกรณี เช่นการมีความสัมพันธ์ทางชู้สาว มักจะเป็น เรื่องการสมัครใจของทั้งสองฝ่าย จึงก่อให้เกิดความยากลำบากในการพิสูจน์มาก เพราะตามปกติไม่มีข้าราชการครูชายหรือข้าราชการครูหญิงคนใดที่จะทำชู้กันในที่เปิดเผย ย่อมจะต้องแอบทำในที่ลับ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าที่ของคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชาที่จะต้องดำเนินการค้นหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ว่าข้าราชการครูคนใดได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานกรณีข้าราชการครูประพฤติดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นพยานบุคคล ซึ่งหลักการในการชี้แจงนำพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยถึงกรณีความผิดโดยทั่วไปแล้วมี 2 ประการ คือ ความสมเหตุสมผล และพฤติการณ์แห่งพยาน

²⁴ มติ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 10/2528 เมื่อวันที่

หลักฐานในคดี²⁵

1. ความสมเหตุสมผล ซึ่งความสมเหตุสมผลในที่นี้ มุ่งหมายถึงว่าการให้เหตุผลของการวินิจฉัยกรณีความผิดจะต้องสอดคล้องกลมกลืนกับหลักแห่งเหตุผล (Law of Sufficient Reason)สามัญสำนึก (Common Sense) และโอกาสแห่งความเป็นไปได้ (Probability) ของกรณีนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามแค่นั้นเพียงไรจึงจะถือได้ว่าสอดคล้องกับหลักสมเหตุสมผลดังกล่าวนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนและยุ่งยากในตัวเองอยู่มาก พยานหลักฐานชุดเดียวกันอาจจะให้คำตอบออกมาไม่เหมือนกันหากมอบให้บุคคลต่างคนกันวินิจฉัย แม้ทุกคนจะได้คำนึงถึงหลักแห่งความสมเหตุสมผลนี้เช่นกันแล้วก็ตาม และบางทีคำตอบที่แตกต่างกันนั้นเมื่อมองอย่าง "ภาววิสัย" (Objectively Judged) แล้วอาจสมเหตุสมผลด้วยกันทั้งคู่ก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่นการที่หญิงหรือเด็กหญิงผู้เสียหายกรณีการประทุพถิกทางเพศมิได้เปิดเผยหรือแจ้งเหตุที่ถูกผู้กล่าวหากระทำให้ผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบในโอกาสแรกนั้น อาจจะนำมาใช้เป็นเหตุผลเพื่อจะไม่เชื่อคำให้การของผู้เสียหายที่ปรักปรำผู้กล่าวหาในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการหรือผู้บังคับบัญชาก็ได้ หรือเหตุผลที่ว่าหญิงสาวหรือเด็กหญิงยอม ไม่กล่าวเท็จเกี่ยวกับการเสียสาวของตน ให้เป็นที่เสื่อมเสียหรือน่าอับอายแก่ตนเองนั้น ก็เคยเป็นที่ประจักษ์อยู่บ่อยครั้งว่าไม่เป็นจริงเช่นนั้นเสมอไป
2. พฤติการณ์แห่งพยานหลักฐานในกรณี หมายความว่าถึง ชนิด ประเภท สภาพ และลักษณะของพยานหลักฐานที่มีอยู่ในสำนวน สำหรับใช้ในในการพิจารณาการกระทำผิดของข้าราชการครู ซึ่งในกรณีของพยานบุคคลนั้น การประเมินน้ำหนักจะต้องเริ่มตั้งแต่สภาพภาพของพยานว่าน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร เช่น พยานเป็นผู้มีฐานะอาชีพอย่างไร เป็นต้น จากสภาพภาพของพยานที่จะต้องดูว่ามีมูลเหตุจูงใจหรือข้อพิรุณประการใดที่ก่อให้เกิดเห็นว่าพยานจะแก่งให้การให้ผิดเพี้ยนไปจากเหตุการณ์ที่พยานได้ประสบมาหรือไม่ เช่นเป็นผู้มีหรือไม่มีส่วนได้เสียในผลของข้อกล่าวหาประการใดหรือไม่ มีความสัมพันธ์กับคู่กรณีฝ่ายใดในลักษณะใดหรือไม่ ในทางปฏิบัติที่ใช้กันอยู่เสมอก็คือดูว่าเป็นพยานคนกลางหรือไม่นั่นเอง ต่อจากนั้นจึงค่อยพิจารณาถึงลักษณะของการรับรู้ (Perception)

²⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, "พยานปากต่อปากยืนยันในคดีอาญา : ปัญหาหนึ่งในการชี้หน้าพยานหลักฐาน," วารสารนิติศาสตร์ 16 (มิถุนายน 2529) : 137.

ลักษณะของความทรงจำ (Memory) และลักษณะของการถ่ายทอดเหตุการณ์ (Narration) ของพยานว่ามีรายละเอียดเป็นอย่างไร เพราะแม้พยานจะตั้งใจให้การไปตามความจริงแล้ว คำให้การของพยานนั้นอาจผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงอย่างตรงกันข้ามก็ได้ หากการรับรู้ความทรงจำหรือการให้การถ่ายทอดเหตุการณ์ของพยานมีข้อบกพร่องไปประการใดประการหนึ่ง

การวิเคราะห์ลักษณะการรับรู้ของพยานนั้นนอกจากจะต้องดูคุณภาพของประสาทสัมผัสทั้งห้าของตัวพยานนั้นเองว่าดีหรือด้อยอย่างไรแล้ว ยังจะต้องดูสภาพของวัตถุหรือบุคคลที่พยานพบเห็นด้วยว่าอยู่ในสภาพที่เปิดเผยหรือปกปิดซ่อนเร้นอย่างไร ทั้งยังต้องคำนึงถึงทัศนวิสัยในขณะที่ยานประสบเหตุการณ์ด้วยว่ามีสภาวะมืดหรือสว่างหรือมีสิ่งกีดขวางต่อการรับรู้ของพยานประการใดบ้าง สภาวะของจิตใจและอารมณ์ของพยานในขณะประสบเหตุการณ์นั้นอาจจะมีผลกระทบถึงคุณภาพของการรับรู้ของพยานได้ด้วย เช่นคนที่สภาวะทางอารมณ์ปกติย่อมรับรู้เหตุการณ์ได้ดีกว่าคนที่อยู่ในภาวะตื่นเต้น ตกใจ หรือหวาดกลัว เป็นต้น รายละเอียดเหล่านี้จะช่วยบอกให้ทราบถึงคุณภาพของการรับรู้ของพยานได้เป็นอย่างดีว่าอยู่ในระดับใด

ส่วนการพิจารณาลักษณะความทรงจำของพยานนั้น อาจจะต้องดูว่าพยานเคยรู้จักหรือเคยประสบพบเห็นวัตถุหรือบุคคลในเหตุการณ์นั้นมาก่อนหรือไม่ มากน้อยอย่างไร จำนวนครั้งและระยะเวลาของการประสบพบเห็นวัตถุหรือบุคคลในเหตุการณ์ครั้งนั้นมากหรือน้อยอย่างไร และตัววัตถุหรือบุคคลที่พยานได้ประสบพบเห็นนั้นมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษให้จำได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น สำหรับลักษณะการถ่ายทอดเหตุการณ์ของพยานนั้น อาจจะต้องดูว่าเมื่อประสบเหตุการณ์แล้ว พยานได้เล่าบอกหรือถ่ายทอดเหตุการณ์นั้นให้บุคคลใดได้รับรู้ไว้ในโอกาสแรกที่สามารถทำได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้เล่าบอกไว้มีเหตุผลใดที่สามารถอธิบายได้หรือไม่ ถ้าเล่าบอกไว้ก็จะต้องดูต่อไปว่า เล่าไว้ในลักษณะใด สารของเรื่องที่เล่าบอกสอดคล้องหรือขัดแย้งกับการถ่ายทอดในครั้งต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นให้การต่อคณะกรรมการหรือผู้สืบสวนสอบสวน และการให้การอย่างละเอียดรอบรู้ไปทั้งหมดทุกจุดแม้ในจุดที่คนทั่วไปไม่แน่ใจจดจำได้ ก็อาจจะทำให้เกิดข้อสงสัยในความเชื่อถือของพยานนั้นได้เช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการลงโทษทางวินัยเป็นมาตรการอันหนึ่งที่ใช้ในการรักษาวินัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความระเบียบและการมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครู

ตั้งขึ้นการซึ่งน่าจะยกพยานหลักฐานทางวินัยจึงเคร่งครัดน้อยกว่าคดีอาญา²⁶ โดยไม่จำเป็นที่คณะกรรมการหรือผู้บังคับบัญชาจะต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond reasonable doubt) แม้กรณีไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นในเวลาที่ข้าราชการครูชายหรือข้าราชการครูหญิงร่วมประเวณีกัน แต่มีพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีที่น่าเชื่อได้ว่าข้าราชการครูทั้งสองมีโอกาสที่จะร่วมประเวณีกันได้แล้ว ก็สามารถรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าข้าราชการครูทั้งสองมีความสัมพันธ์ถึงขั้นร่วมประเวณีกัน²⁷ และแม้กรณีข้อเท็จจริงจากการสอบสวนจะไม่สามารถชี้ชัดว่าข้าราชการครูผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา เพราะขาดพยานหลักฐานที่รู้เห็นเหตุการณ์ในขณะที่กระทำความผิด แต่เมื่อพิจารณาถึงพยานหลักฐานอื่น ๆ ประกอบเช่นการมีจดหมายติดต่อกันและกัน การเสียเงินให้แกกันเพื่อได้ถอนเรื่องร้องเรียน เหล่านี้ เมื่อผู้บังคับบัญชานิยามพิจารณาเห็นว่า หากให้ข้าราชการครูผู้รับราชการต่อไป อาจจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ย่อมมีอำนาจที่จะสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 กรณีมีมลทินหรือมัวหมอง²⁸ โนกรณีที่ถูกสอบสวนได้²⁹

²⁶ หนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปกปิด ที่ นร 0108/17473 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2532.

²⁷ มติ ก.ค. ในการประชุม ครั้งที่ 27/2529 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2529 และหนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปกปิด ที่ นร 0108/7373 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2530.

²⁸ คำว่า "มลทินหรือมัวหมอง" นี้เป็นถ้อยคำแยกจากกันไม่ออก โดยอาจอธิบายความหมายได้ว่ามลทินนั้นเป็นเรื่องด้านจิตใจ ส่วนคำว่ามัวหมองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำเมื่อใครคิดทุจริตก็เรียกว่าผู้มัวหมอง แต่เมื่อพยานหลักฐานไม่พอจะฟังได้ว่ากระทำความผิดก็เรียกว่ามัวหมอง ดู ประวิทย์ ฌ นคร, ประมวลปัญหาและทางปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการพลเรือน, พิมพ์ครั้งที่ 12. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสารการพิมพ์, 2516), หน้า 291.

²⁹ หนังสือสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปกปิด ที่ นร 0108/9701 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2525.

3.4 การพิจารณาประพฤติผิดทางเพศเป็น เรื่อง เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายครอบครัว

การประพฤติดังกล่าวทางเพศบางกรณีจะมีบัญญัติทางกฎหมายแห่ง เกี่ยวด้วยครอบครัว เข้ามา เกี่ยวข้องด้วย เช่นการที่ข้าราชการครูหญิงตกเป็นภรรยาโดยไม่รู้ว่ามีภรรยาโดยชอบ ด้วยกฎหมายอยู่แล้ว ซึ่งไม่ถือว่าเป็นความผิดวินัย³⁰ แต่ถ้าหากทราบภายหลังว่าฝ่ายชายมีภรรยา อยู่แล้วจะต้องหาทางแก้ไข โดยถ้ายังไม่ได้จดทะเบียนสมรสก็จะต้องเลิกพฤติกรรมดังกล่าวเสีย แต่ถ้าได้จดทะเบียนสมรสแล้วก็ต้องรีบจดทะเบียนหย่าให้เรียบร้อย มิฉะนั้นถือว่าเป็นความ ผิดวินัยไม่ร้ายแรง ตามมาตรา 81 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518³¹ กรณีดังกล่าวนี้จะถือว่าการลงโทษทางวินัยเป็นธรรมแก่ข้าราชการครูผู้ถูกลงโทษหรือไม่ เพราะแม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1452 จะบัญญัติว่าชายหรือหญิงจะทำการ สมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้ และการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1452 นั้น มาตรา 1496 บัญญัติ ให้เป็นโมฆะก็ตาม แต่มาตรา 1495 บัญญัติว่าคำพิพากษาศาลเท่านั้นจะแสดงว่าการสมรสใดเป็น โมฆะ ดังนั้นเมื่อมีการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขดังกล่าว ผู้ส่วนได้เสียมีสิทธินำคดีมาฟ้องศาลเพื่อขอ ให้มีคำพิพากษาแสดงว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะได้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว การสมรสครั้งหลังนี้ย่อม เสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก แต่ถ้ายังไม่มีการฟ้องคดีดังกล่าวก็ต้องถือว่าชายหญิงในการสมรสครั้งหลัง นี้ยังคงเป็นสามีภรรยาที่ตามกฎหมาย เพราะไม่มีใครสามารถกล่าวอ้างได้ว่าการสมรสครั้งที่ สองเป็นโมฆะ ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามกฎหมายครอบครัวแล้วถือว่าข้าราชการครูหญิงนั้นเป็นภรรยา โดยชอบของฝ่ายชายอยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะมีการฟ้องคดีต่อศาลขอให้พิพากษาให้การสมรสดังกล่าวเป็น โมฆะ ประกอบกับการประพฤติดังกล่าวเป็นการกระทำไม่กระทบถึงวัตถุประสงค์หลักของทาง ราชการ และถ้าปรับเป็นการกระทำผิดวินัยก็มีเพียงจรรยาบรรณเพื่อธำรงศักดิ์ศรีของข้าราชการครู บทมาตราที่ใช้บังคับในกรณีนี้คือการประพฤติดังกล่าวตามมาตรา 81 แห่ง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ พลเรือน พ.ศ. 2518 เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วการที่ข้าราชการครูหญิงตกเป็น

³⁰มติ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในการประชุมครั้งที่ 38/2528 เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2528 (รายชื่อ 1599/2528).

³¹มติ ก.ค. ในการประชุมครั้งที่ 13/2532 เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2532.

ภรรยาของฝ่ายชายโดยสุจริตไม่ทราบมาก่อนว่าฝ่ายชายมีภรรยาแล้ว มาทราบภายหลังแต่ก็ไม่
 ดำเนินการแก้ไขโดยจดทะเบียนหย่าให้ถูกต้องตามกฎหมาย การกระทำนั้น ไม่ควรจะเป็นความผิด
 วินัยตามมาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ในฐานะกรรมการอื่น
 ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤตินี้ เพราะเมื่อข้าราชการครูหญิงได้ทำการจดทะเบียนสมรสกับฝ่ายชายแล้ว
 ทำให้ข้าราชการครูหญิงนั้นสูญเสียสถานะทางสังคมและส่วนตัวไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจะให้
 ข้าราชการครูหญิงดังกล่าวดำเนินการจดทะเบียนหย่ากับฝ่ายชาย ก็จะทำให้ตนเองตกอยู่ในสถานะ
 หญิงหม้าย ซึ่งจะไม่มีการใดที่จะทำการสมรสด้วยความสุจริตใจต้องการให้ตนเองตกอยู่ในสถานะเช่นนี้
 ดังที่ถ้าพิจารณาโดยยึดหลักมโนธรรมก็ควรจะเป็นใจต่อหญิงเช่นนี้ จึงไม่ควรปรับว่าการที่ข้าราชการครู
 หญิงดังกล่าวไม่ดำเนินการจดทะเบียนหย่าตามกฎหมายนั้นเป็นการประพฤตินี้ แต่ความเห็นดังกล่าว
 ไม่เป็นที่สอดคล้องกับความเห็นของ ก.ค. ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคล เพื่อรักษา
 สิทธิและผลประโยชน์ของข้าราชการครู โดย ก.ค. เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดวินัย
 ไม่ร้ายแรง ดังเห็นการที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษข้าราชการครูหญิงดังกล่าวจึง เป็นการถูกต้องแล้ว
 และได้มีมติตอบรับทราบรายงานการลงโทษไป³² ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีข้อเท็จจริงและรายละเอียด
 ดังนี้ คือ

กรมเจ้าสังกัดได้รายงานมายัง ก.ค. เรื่องการลงโทษลดขั้นเงินเดือนนางวลีข้าราชการครู
 จำนวน 1 ขั้น กรณีกระทำผิดวินัยในเรื่องจดทะเบียนสมรสกับ ร.ต.ท. มีชัย สามีของหญิงอื่น แต่ขณะ
 จดทะเบียนสมรสกันนั้น นางวลีไม่ทราบว่า ร.ต.ท. มีชัย เป็นสามีของหญิงอื่น แต่ต่อมาภายหลังเมื่อ
 ทราบว่าเป็นสามีของหญิงอื่นก็ยังคงอยู่กับเงินสามีภรรยา กับ ร.ต.ท. มีชัย เป็นเหตุให้ครอบครัวของ
 ร.ต.ท. มีชัยต้องแตกแยก

อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับเรื่องวินัยฯ ในคราวประชุมครั้งที่ 12/2532 เมื่อวันที่ 26
 พฤษภาคม 2532 พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่นางวลีได้มีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับ ร.ต.ท. มีชัย ไม่
 ปราบกฏหมายหลักฐานยืนยันว่านางวลีได้รู้ว่า ร.ต.ท. มีชัยมีนางยุภา เป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย
 อยู่แล้ว เนื่องจาก ร.ต.ท. มีชัยบอกว่าไม่เคยมีภรรยา รวมทั้งพฤติการณ์ของ ร.ต.ท. มีชัยกับนาง
 ยุภาก็มี ได้มีเจตนาอยู่กับเงินสามีภรรยาเป็นปกติเช่นครอบครัวทั่วไป ไม่มีการติดต่อไปมาหาสู่กัน
 จนเป็นเหตุทำให้นางวลีสำคัญผิดคิดว่า ร.ต.ท. มีชัยยังเป็นโสด จึงตกลงจดทะเบียนสมรสด้วยรวม

³² มติ ก.ค. ในการประชุมครั้งที่ 13/2532 เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2532.

ทั้ง โดยหนึ่งข้อขอเปลี่ยนชื่อสกุลตามสามีในทะเบียนประวัติโดยเปิดเผย การที่นางวลีได้ทำการสมรส และจดทะเบียนสมรสกับ ร.ต.ท.มีชัย จึงไม่เป็นความผิดทางวินัย เพราะขาดเจตนากระทำผิด อีกทั้งนางวลีได้ใช้ความรอบคอบตามสมควรแล้ว แม้ต่อมาภายหลังการที่นางวลีทราบว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว แต่ไม่ดำเนินการแก้ไขโดยยังอยู่กับกันฉันสามีภรรยา กับ ร.ต.ท.มีชัย ก็เป็นเพียงเหตุการณ์ต่อเนื่องเข้าทำนอง "ตกกระไดพลอยโจน" เห็นว่าการกระทำของนางวลีไม่เป็นความผิดทางวินัย แม้ว่าตามกฎหมายจะบัญญัติว่าชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ที่ตนคู่สมรสอยู่ไม่ได้ การสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขตามบทบัญญัติดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธินำคดีฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้หม่อมฉันพินิจพิจารณาว่าการสมรสข้อนี้เห็นเป็นโมฆะได้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว การสมรสข้อนี้หลังนี้ย่อมเสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก แต่ถ้ายังไม่มีคำพิพากษาดังกล่าวก็ต้องถือว่านางวลีกับ ร.ต.ท.มีชัยยังคงเป็นสามีภรรยากันตามกฎหมายเพราะไม่มีผู้ใดสามารถกล่าวอ้างได้ว่าการสมรสระหว่างนางวลีกับ ร.ต.ท.มีชัย เป็นโมฆะ เมื่อถือว่านางวลีกับ ร.ต.ท.มีชัยยังคงเป็นสามีภรรยากันอยู่ตามกฎหมายบัญญัติให้สามีภรรยาต้องอยู่กับกันฉันสามีภรรยา สามีภรรยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน ดังให้การที่นางวลียังคงอยู่กับกันฉันสามีภรรยา กับ ร.ต.ท.มีชัย จึงไม่เป็นความผิด ส่วนการที่นางวลีทราบภายหลังว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว แต่ไม่ดำเนินการจดทะเบียนหย่าให้ถูกต้องต่อไปนั้น การกระทำของนางวลีไม่เป็นความผิด เพราะผลที่เกิดจากการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายย่อมทำให้การสมรสนั้นสมบูรณ์ ทำให้นางวลีเปลี่ยนฐานะบุคคลของตนไปเป็นหญิงมีสามีโดยผลของกฎหมาย ความผิดจึงมิได้มีสาเหตุมาจากนางวลีโดยตรง พฤติการณ์ของนางวลีจึงไม่เป็นความผิดทางวินัยดังที่ผู้บังคับบัญชาพิจารณา การที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษลดขั้นเงินเดือนนางวลีจำนวน 1 ขั้น จึงไม่ถูกต้อง และไม่เป็นที่ธรรมแก่นางวลี จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ขำเสนอ ก.ค.พิจารณา โดยเห็นควรรายงานนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและสั่งการตามมาตรา 7(5) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ.2523 ให้ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งยกโทษให้นางวลีต่อไป

ก.ค. โน้ตการประชุมครั้งที่ 9/2532 เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2532 พิจารณาแล้วมีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย คือ

กรรมการฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การที่ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการพิจารณาว่านางวลีมิได้กระทำความผิดวินัย เพราะเห็นว่ากรณีนางวลีไม่ทราบมาก่อนว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายมาก่อนแล้ว จึงได้จดทะเบียนสมรสด้วย การสมรสของนางวลีกับ

ร.ต.ท. มีชัย จึงสมัครบัตรทราบเท่าที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาให้การสมรสดังกล่าว เป็นโมฆะ ส่วนการที่นางวลีมาทราบภายหลังว่า ร.ต.ท. มีชัย มีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ยอมหย่าขาดให้ถูกต้องนั้น นางวลีก็ไม่มีความผิดเช่นกัน เพราะผลที่เกิดจากการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายย่อมมีผลให้การสมรสนั้นสมบูรณ์อยู่ กอปรกับ ร.ต.ท. มีชัย ได้พยายามที่จะจัดการหย่าขาดจากภรรยาเดิมให้ถูกต้อง จึงไม่ยอมหย่าขาดจากนางวลี การพิจารณาของ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการดังกล่าวจึงเป็นการพิจารณาในข้อกฎหมายว่าการกระทำของนางวลีไม่ผิดต่อกฎหมายแต่อย่างใด นางวลีจึงไม่มีความผิดวินัยตามที่ถูกกล่าวหา

กรรมการอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ถึงแม้ว่านางวลีจะไม่ทราบมาก่อนว่า ร.ต.ท. มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้วก็ตาม ซึ่งในประเด็นนี้กรรมการฝ่ายนี้เห็นว่านางวลีไม่มีเจตนาที่จะกระทำผิด โดยการจดทะเบียนสมรสซ้อนกับชายซึ่งมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว แต่เมื่อนางวลีมาทราบภายหลังว่า ร.ต.ท. มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้วและมีได้พยายามแก้ไขหรือบรรเทาผลร้ายที่อาจเกิดขึ้น กล่าวคือไม่ยอมหย่าขาดจาก ร.ต.ท. มีชัย ทำให้ครอบครัวของ ร.ต.ท. มีชัยต้องเดือดร้อน นางวลีก็ควรมีความผิดบ้าง จะเห็นการที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษลดขั้นเงินเดือน 1 ขั้น จึงเห็นว่าเหมาะสมแล้ว นอกจากนี้ ควรตั้งข้อสังเกตไปด้วยว่าหากนางวลีไม่ยอมหย่าขาดจาก ร.ต.ท. มีชัยจนเป็นเหตุให้ครอบครัวของ ร.ต.ท. มีชัยเดือดร้อนแล้ว จะมีการพิจารณาโทษในสถานหนักต่อไป

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมเห็นว่าเนื่องจากในการพิจารณาของ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการนี้ที่ประชุมได้พิจารณาเฉพาะในด้านกฎหมายอย่างเดียวว่าการกระทำของนางวลีไม่เป็นความผิด โดยมีได้พิจารณาในด้านศีลธรรมหรือความรู้สึกผิดชอบที่ว่าเมื่อนางวลีรู้ตัวว่าตนเองกระทำผิดโดยการจดทะเบียนสมรสซ้อนกับ ร.ต.ท. มีชัยแล้ว ไม่พยายามแก้ไขความผิดของตนเองโดยการหย่าขาดจาก ร.ต.ท. มีชัยในภายหลัง จนทำให้ครอบครัวของ ร.ต.ท. มีชัยเดือดร้อน เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นคนที่ไม่มีความรับผิดชอบ ฉะนั้น เพื่อความรอบคอบในการพิจารณาเรื่องนี้ และเพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเห็นควรที่จะให้ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการได้พิจารณาบททวนเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาในทุกด้านทั้งข้อกฎหมายและศีลธรรม แล้วนำเสนอ ก.ค. พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ในคราวประชุมครั้งที่ 18/2532 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2532 ได้พิจารณาบททวนแล้ว เห็นว่าวินัยของวงการค้า เป็นข้อปฏิบัติสำหรับคนส่วนรวมในวงการ

โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หลักของวงการนั้น ๆ และเพื่ออ้างศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพในวงการอีกด้วย วินัยข้าราชการก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หลักของทางราชการ คือเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของทางราชการและเพื่ออ้างศักดิ์ศรีของข้าราชการด้วย ในเรื่องกฎหมายว่าด้วยวินัยของข้าราชการนี้ จะต้องพิจารณาในลักษณะที่แตกต่างไปจากกฎหมายทั่วไปหรือศีลธรรมอันดี กล่าวคือการกระทำใดที่ผิดกฎหมายทั่วไปหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี การกระทำนั้นอาจเป็นการไม่ผิดวินัยก็ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำที่ไม่ผิดกฎหมายทั่วไปหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี การกระทำนั้นยังอาจเป็นการกระทำผิดวินัยได้ สำหรับกรณีเรื่องการประณตผิดทางเพศ การกระทำไม่กระทบถึงวัตถุประสงค์หลักของทางราชการ ดังนั้น ถ้าจะปรับเป็นการกระทำที่ผิดวินัย ก็มีเพียงในทางจรรยาบรรณที่เพื่ออ้างศักดิ์ศรีของข้าราชการ บทมาตราที่จะใช้บังคับสำหรับวินัยของจรรยาบรรณกรณีการประณตผิดทางเพศ ก็คือการประณตชั่วตามมาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 เท่านั้น การที่นางวลีได้มีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับ ร.ต.ท. มีชัย ไม่ปรากฏพยานหลักฐานยืนยันว่านางวลีได้รู้ว่า ร.ต.ท. มีชัยมีนางยุภาเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว เนื่องจาก ร.ต.ท. มีชัยบอกว่าไม่เคยมีภรรยา รวมทั้งพฤติการณ์ของ ร.ต.ท. มีชัยกับนางยุพาก็มิได้มีเจตนาอยู่กินฉันสามีภรรยาเป็นปกติเช่นครอบครัวทั่วไป ไม่มีการติดต่อไปมาหาสู่กัน จนเป็นเหตุทำให้นางวลีสำคัญผิดคิดว่า ร.ต.ท. มีชัยยังเป็นโสด จึงตกลงจดทะเบียนสมรสด้วย รวมทั้งได้ยื่นหนังสือขอเปลี่ยนชื่อสกุลตามสามีในทะเบียนประวัติโดยเปิดเผย การที่นางวลีได้ทำการสมรสและจดทะเบียนสมรสกับ ร.ต.ท. มีชัย จึงมิใช่เป็นการประณตชั่วไม้อันเป็นความผิดทางวินัยเพราะขาดเจตนากระทำผิด อีกทั้งนางวลีก็ได้ใช้ความรอบคอบตามสมควรแล้ว ส่วนการที่นางวลีทราบภายหลังว่า ร.ต.ท. มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้วแต่ไม่ดำเนินการจดทะเบียนหย่าให้ถูกต้องต่อไปนั้น การกระทำของนางวลีก็ไม่อาจปรับได้ว่าเป็นการประณตชั่ว อันจะถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อจรรยาบรรณ ทางด้านกฎหมายผลที่เกิดจากการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย ทำให้นางวลีเปลี่ยนฐานะบุคคลของตนไป เป็นหญิงมีสามีโดยผลของกฎหมาย ดังนั้น ไม่ว่าจะพิจารณาทางด้านจรรยาบรรณการกระทำของนางวลีก็ไม่เป็นการผิดจรรยาบรรณ และการที่นางวลีไม่ยอมดำเนินการจดทะเบียนหย่ากับ ร.ต.ท. มีชัย ก็ไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของทางราชการ การที่นางวลีไม่จดทะเบียนหย่ากับ ร.ต.ท. มีชัย จึงไม่เป็นการประณตชั่ว นอกจากนี้ในการพิจารณาว่าผู้ใดจะกระทำผิดวินัยหรือไม่ นอกจากจะพิจารณาโดยยึดหลักนิติธรรมแล้ว ยังจะต้องใช้มิโนธรรมประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งถ้าพิจารณาจากมิโนธรรม

ดังกล่าวแล้ว จะไม่มีวิญญูชนผู้ใดกระทำการเพื่อให้ตนเองต้องสูญเสียในสิ่งที่ตนพึงต้องการรักษาหรือมีไว้ ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่านางวลีทำการสมรสโดยสุจริตไม่ทราบมาก่อนว่า ร.ต.ท.มีชัยทำการสมรสแล้ว แม้ว่าต่อมานางวลีจะรู้ว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนก็ตาม แต่เมื่อนางวลีกระทำการสมรสแล้ว นางวลีได้สูญเสียสถานะทางสังคมและส่วนตัวไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจะให้นางวลีดำเนินการจดทะเบียนหย่ากับ ร.ต.ท.มีชัย นางวลีก็จะตกอยู่ในสถานะของหญิงหม้าย ซึ่งจะไม่มียิงใดที่ทำการสมรสด้วยความสุจริตใจต้องการให้ตนเองตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ดังนั้น ถ้าพิจารณาโดยยึดหลักมโนธรรมก็ควรจะเห็นใจต่อหญิงเช่นนั้น จึงไม่ควรปรับว่าการที่นางวลีไม่ดำเนินการหย่าร้างตามกฎหมายนั้นเป็นการประพฤติชั่ว ดังนั้นไม่ว่าจะพิจารณาในด้านใด พฤติการณ์ของนางวลีก็ไม่ใช่ความผิดทางวินัยดังที่ผู้บังคับบัญชาพิจารณามา การที่ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษลดขั้นเงินเดือนนางวลีจำนวน 1 ขั้น จึงไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมแก่นางวลี จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ยื่นตามมติเดิม โดยให้รายงานนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและสั่งการตามมาตรา 7 (5) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ให้ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งยกโทษให้นางวลีต่อไป

ก.ค.น.ที่ประชุมครั้งที่ 13/2532 เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2532 พิจารณาแล้ว มีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย คือ

กรรมการฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์ของนางวลี กรณีการจดทะเบียนสมรสกับ ร.ต.ท.มีชัย ทั้งที่ ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว อันเป็นการกระทำฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายนั้น แม้จะรับฟังว่านางวลีกระทำไปโดยถูก ร.ต.ท.มีชัยหลอกลวง และไม่ทราบว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาอยู่แล้วขณะที่จะกระทำการสมรสด้วย และถือว่านางวลีไม่มีความผิดในการกระทำส่วนนี้ก็ตาม แต่เมื่อนางวลีทราบภายหลังสมรสแล้วว่า ร.ต.ท.มีชัยมีภรรยาอยู่แล้วก็ไม่ยอมหย่าเพื่อบรรเทาผลแห่งการกระทำผิดของตน กลับตื้อตึงจนเกิดเรื่องร้องเรียนขึ้นโดยนายอุภากรรยาของ ร.ต.ท.มีชัย กล่าวหาว่านางวลีได้จดทะเบียนสมรสกับสามีตนทำให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน พฤติการณ์ของนางวลีในส่วนนี้จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่อาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน อันเป็นความผิดวินัยตามมาตรา 81 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 การที่จะฟังว่าการกระทำของนางวลีไม่มีความผิดเลยดังที่ อ.ก.ค.วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการ ได้วินิจฉัยไว้หน้อาจกล่าวได้โดยไม่สนิทใจนัก และหากพิจารณายกโทษให้ตามเรื่องนี้ ซึ่งต้องมีการดำเนินการรายงานนายกรัฐมนตรีต่อไปนั้น กรณีอาจเป็นปัญหาให้ยื่นพิจารณาของนายกรัฐมนตรีซึ่งอาจโต้แย้งความเห็นของ ก.ค. กลับ

มาได้ โดยเฉพาะหากนำเรื่องนี้ไปพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีความผิดฐานในกรณีอื่น ๆ ซึ่งแม้จะรับฟังเพียงว่ามีความสัมพันธ์ทางฐานกันไม่ถึงขั้นร่วมประเวณีหรือไม่ทำให้ครอบครัวแตกแยกเด็ดร้อน ก.ค. ก็ยังพิจารณาว่ามีความผิดและควรได้รับโทษ แต่ในกรณีตามเรื่องใหม่ความสัมพันธ์จนถึงมีการจดทะเบียนสมรสย้อนกลับจะพิจารณาว่าไม่มีความผิดก็จะทำให้เห็นความแตกต่างและชัดเจนต่อเหตุผลอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงเห็นว่าตามที่ผู้บังคับบัญชาพิจารณาลงโทษนางวลีตามเรื่องนี้ โดยให้ลดชั้นเงินเดือนจำนวน 1 ชั้น นั้นนับว่าเหมาะสมกับกรณีความผิดแล้ว เห็นควรที่จะตอบรับทราบได้

และตั้งข้อสังเกตว่า กรณีนางวลีนี้แม้จะได้รับการลงโทษทางวินัยไปแล้ว แต่หากปัจจุบันนางวลียังคงมีพฤติการณ์แบบเดิม ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง คือยังไม่ยอมหย่าหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือยังมีฐานะเป็นภรรยาของ ร.ต.ท. มีชัย กรณีที่ต้องถือว่านางวลียังคงกระทำผิดอยู่ตลอดมา จึงควรจะหามาตรการแก้ไขการกระทำดังกล่าวซึ่งอาจดำเนินการโดยตั้งข้อสังเกตไปยังผู้บังคับบัญชาของนางวลีให้ติดตามความประพฤติ และควรจะได้มีการแนะนำตักเตือนให้นางวลีได้ประพฤติตนในทางที่ชอบต่อไปด้วย โดยหากนางวลียังคงมีพฤติการณ์ในลักษณะตามเรื่องนี้อยู่ก็สมควรที่ผู้บังคับบัญชาจะได้พิจารณาดำเนินการตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ต่อไป

กรรมการอีกฝ่ายหนึ่งพิจารณาเห็นว่า การพิจารณาว่าข้าราชการครูกระทำผิดวินัยหรือไม่ นั้นควรจะได้คำนึงถึงเจตนาในการกระทำด้วยว่ามีเจตนากระทำผิดวินัยหรือไม่ หากเห็นว่ามิได้มีเจตนา ก็ไม่ควรจะถือว่าข้าราชการครูผู้หนึ่งกระทำผิดวินัย กรณีตามเรื่องนี้เมื่อรับฟังได้ว่า นางวลีถูกหลอกลวงโดยเข้าใจว่า ร.ต.ท. มีชัย ยังไม่มีภรรยาจึงทำการสมรสด้วย จึงควรจะรับฟังว่านางวลีไม่มีเจตนาที่จะกระทำความผิดหรือประเวณีชั่ว นอกจากนี้การที่จะพิจารณาว่า เมื่อนางวลีทราบภายหลังว่า ร.ต.ท. มีชัยมีภรรยาอยู่แล้ว ก็ควรหย่า เพื่อบรรเทาความผิดของตนเอง กรณีดังกล่าวหากพิจารณาตามหลักมโนธรรมแล้วก็น่าเห็นใจนางวลี ซึ่งได้ทำการสมรสแล้วหากจะให้หย่าก็จะทำให้นางวลีตกอยู่ในสถานะหญิงหม้ายในสังคม ซึ่งคงไม่มีผู้ใดประสงค์จะให้ตนตกอยู่ในสถานะเช่นนั้น ทั้งนี้ หากจะพิจารณาว่าการที่นางวลีไม่ยอมหย่าหลังจากที่ทราบว่า ร.ต.ท. มีชัยมีภรรยาแล้วเป็นความผิด กรณีนี้ไม่ควรจะปรับว่าเป็นความผิดฐานประเวณีชั่ว โดยหากจะพิจารณาก็เป็นเพียงผิดต่อจรรยาบรรณครู ซึ่งมาตรการแก้ไขนั้น หากพิจารณาลงโทษไปก็จะไม่เกิดผลอย่างใดที่จะเป็นการนิรโทษข้าราชการครู กรณีจึงควรดำเนินการโดยให้มีการว่ากล่าวตักเตือนหรืออบรมแนะนำเพื่อเพิ่มโอกาสได้แก้ตัว ไม่ควรจะถึงกับต้องลงโทษลดชั้นเงินเดือนจำนวน 1 ชั้น ตามที่ผู้บังคับบัญชาลงโทษมาตามเรื่องนี้ กรรมการฝ่ายนี้จึงเห็นชอบด้วยกับความเห็นของ อ.ก.ค. วิสามัญ เกี่ยวกับวินัย

และการออกจากราชการ

ก.ค.พิจารณาแล้วมีมติโดยเสียงข้างมากกว่า กรณีความผิดที่นางวลีถูกลงโทษและระดับโทษที่นางวลีได้รับเหมาะสมกับกรณีแล้ว เห็นควรตอบรับทราบ และให้ตั้งข้อสังเกตไปยังผู้บังคับบัญชาของนางวลีด้วยว่าควรที่จะได้แนะนำตักเตือนนางวลีให้ประพฤติตนในทางที่ชอบต่อไปด้วย โดยหากนางวลียังคงมีพฤติการณ์เช่นเดิม ก็สมควรที่จะได้พิจารณาดำเนินการตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ต่อไป

จากมติของ ก.ค.ดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ก.ค. ได้พิจารณาถึงความเดือดร้อนของภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายชายเท่านั้น จึงเห็นว่าการที่ข้าราชการครูหญิงไม่ยอมจดทะเบียนหย่าเป็นความผิดวินัย แต่ถ้าพิจารณาถึงผลเสียหายที่จะให้ข้าราชการครูหญิงจดทะเบียนหย่ากับฝ่ายชายแล้วแล้วผลเสียหายกลับจะมีมากกว่าเดิมอีกและตามข้อเท็จจริงของกรณีปรากฏว่าทั้งฝ่ายชายและภรรยาเดิมนั้น ได้แยกกันอยู่โดยมิได้มีเจตนาที่จะอยู่กินฉันสามีภรรยาเป็นปกติเช่นครอบครัวทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าข้าราชการครูหญิงมีบุตรซึ่งเกิดจากฝ่ายชายด้วยแล้ว การที่จะให้ข้าราชการครูหญิงจดทะเบียนหย่าจะทำให้บุตรที่เกิดมาไม่มีบิดาที่จะให้ความอบอุ่นแก่ครอบครัวซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาสังคมต่อไปได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับความเห็นของ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยฯ ที่พิจารณาเห็นว่าข้าราชการครูหญิงไม่มีความผิดตามความเห็นดังกล่าวข้างต้น